akademik Stjepan Damjanović

S jezikoslovnoga gledišta osobito su zanimljivi oni srednjovjekovni hrvatski tekstovi u kojima se miješaju staroslavenski i starohrvatski jezik. Naime, udio jednoga ili drugoga jezika različita je od teksta do teksta, pa i u istom tekstu to miješanje može biti različito od stranice do stranice. Udio staroslavenskih i starohrvatskih osobina ovisio je o mnogim čimbenicima (piščev stav, predložak s kojega je prepisivao, starina teksta, mjesto gdje je tekst pisan itd.).

Dva su tipa miješanja. Prvi je *supostojanje*, tj. naizmjenična uporaba sad starohrvatskog sad staroslavenskog jezičnog izraza za isti jezični sadržaj. Drugi tip je
križanje
, tj situacija u kojoj se na istom jezičnom izrazu križaju starohrvatski i staroslavenski morfemi. Opisani tip jezika najčešći je u beletrističkim tekstovima.
Na udio staroslavenizama u srednjovjekovnim hrvatskim tekstovima utjecali su najviše ovi čimbenici:

- a) *starost teksta* : u pravilušto je tekst stariji više je staroslavenizama, no to nije pravilo bez iznimke, što je i razumljivo s obzirom na to da djeluju i drugičinitelji
- b) *starost predloška* : srednjovjekovni su se tekstovičesto prepisivali sa starijih matica ili su te matice poslu žile kao poticaj za nastanak novoga teksta ; ako je predložak nudio arhaične jezične osobine, one su se mogle preseliti i u novi prijepis
- c) *obrazovanje i stav pisca:* pisci i pisari različito su poznavali jezičnu tradiciju i imali različita gledišta o tome kako mora izgledati jezik teksta koji su pisali/prepisivali, što znači da su se različito odnosili i prema staroslavenizmima.

Tip jezika koji se opisuje u ovom radu najčešće se sreće, kao što je rečeno, u beletrističkim tekstovima, ali iz rada se vidi da se pojavljuje i u tekstovima drukčije funkcionalne usmjerenosti. S obzirom na to da je srednjovjekovna hrvatska književnost tropismena, tj. ostvarena glagoljicom, ćirilicom i latinicom, potrebno je naglasiti da ta tvrdnja stoji za tekstove na svim pismima jer u svima njima nalazimo gotovo iste pojave, a razlike se mogu svesti na čestotnost njihova javljanja: u glagoljičnim je tekstovima staroslavenizama više nego u ćiriličnima i latiničnima. S obzirom na to da su jezikoslovne tvrdnje u ovom radu oprimjerene navodima iz ograničenoga broja tekstova, potrebno je imati na umu da je bilo puno drugih tekstova na kojima bi se mogla vršiti ista istraživanja i dobiti slični ili isti rezultati. Stoga nije naodmet naglasiti da hrvatskoglagoljski zbornici (14 - 16. st.) i ostaci zbornika iz još ranijega vremena (12 - 14. st.) čuvaju veće ili manje izvatke iz cijeloga niza najpopularnijih onodobnih europskih književnih tekstova. To pokazuje da su hrvatski glagoljaši bili otvoreni onodobnim

zapadnoeuropskim utjecajima i da su marljivo i uspješno prevodili. Naravno da su u tim svojim naporima morali razmišljati o jeziku i odlučivati o tome kakav je jezik za knjige pogodan: Rješenja su često nalazili u miješanju staroslavenskih i starohrvatskih jezičnih elemenata jer su tako čuvali vezu s jezičnom tradicijom i sa živom jezičnom stvarnošću.